

ЗМІСТ

БЛИСКУЧІЙ ЗОРІ, НЕБЕСНІ СВІТИЛА.....	3
БОЛИТЬ ДУША ТВОЯ?.....	4
БУРЛАКА	5
ВЕСНА	7
ВЕСНЯНІ СОНЕТИ	8
ВЕЧІР.....	14
ВІТЕР	15
ВОНА СПІВА... ..	16
ВОНА! ВОНА! Я БАЧУ – МІЖ КУЩАМИ.....	17
ГРОЗА	18
ДВА МОРОЗИ.....	20
ДЕ ВОНО?	26
ДІВЧИНА ЛЕСЯ.....	28
ДО НАРОДУ	39
ДО НАРОДУ УКРАЇНСЬКОГО	42
ДО ПРАЦІ	43
ДО ТИХ, ЩО ЗОСТАНУТЬСЯ	44
ДОКИ?	45
ДУБ	46
ДУМА ПРО КНЯГИНЮ-КОБЗАРЯ	47
ДУРЕНЬ ДУМКОЮ БАГАТІЄ.....	55
ДУША ГОРИТЬ	58
ЗАЗИРА В ВІКНО ДО МЕНЕ.....	59
ЗГАДКА	60
ЗЕМЛЯКАМ.....	61
ЗЕРНЯТКА.....	63
ЗОРІ	68
ЗУСТРІЧ	69
КІНЬ ТА ВОЛИ.....	71
КОХАНІЙ.....	72
КРУК, ВЕЛИКА ПТИЦЯ	73
КУРИ ТА ЛАСТІВКА.....	76
ЛАСТІВКА	78
ЛЕСЬ ПРЕСЛАВНИЙ ГАЙДАКА	79
МАТЕРІ	84
МАТІЛЬДА АГРАМАНТЕ	85
МОГУТНІЙ КОМАР.....	90
МОЄ КОХАННЯ	93
МОЄ ЩАСТЯ	95
МОЛОДІ СЛЬОЗИ	97
НА ВОЛЮ!	98
НА ДОБРАНІЧ!	99
НА ПОЛІ	100
НАДІЯ.....	101

НЕ ГОРДУЙ ТИ ЖИТТЯМ МОЛОДИМ...	102
НЕ ЛЯКАЙСЬ, ЩО І ДОСІ ХМАРИ.....	104
НЕ СУМУЙТЕ.....	106
НЕКРАСОВУ Й ШЕВЧЕНКОВІ.....	108
НЕНАЧЕ.....	109
НІ ПОЛЯ, НІ ГАЇ.....	110
НІ, Я МІЖ ВАС, О ЛЮДИ, НЕ ЗАЗНАВ.....	111
ОЙ ПІД ЛІСОМ, ПО ТИХ ЛУКАХ...	112
ПЕРЕД СОНЦЕМ.....	113
ПЕРЕЛЯКАНИЙ.....	114
ПІВДЕНЬ НА СТЕПУ.....	116
ПІД ВЕРБАМИ.....	117
ПІСНЯ.....	118
ПО ВЕСНІ РОЗЦВІТАЮТЬСЯ КВІТИ.....	120
ПОДИВИСЬ.....	121
ПРИРОДО-МАТИ!.....	122
ПРИСВЯЧУЮ М. Г.....	123
ПРИХОДИТЬ ЧАС.....	124
ПТАШЦІ.....	125
РИБ'ЯЧІ ТАНЦІ.....	126
РОБІТНИЦКА ПІСНЯ.....	131
СЕРЕД ПОЛЯ.....	133
СІРКО.....	134
СКАРЬ.....	138
СКОРО МОЖЕ ПОБАЧУ Я СТЕП ТОЙ ШИРОКИЙ...	143
СМУТНІ КАРТИНИ.....	144
СНІГУРКА.....	145
СОПЛКА.....	153
СОРОКА.....	161
ТА ДЕ ВОНА? НЕВЖЕ ПІ Й НЕ МАТИ?.....	163
ТЕПЕР.....	164
ТРИ БАЖАННЯ.....	165
ТРОЯНДА.....	170
У ТЕМРЯВІ.....	171
УКРАЇНЕЦЬ.....	172
УКРАЇНСЬКИЙ МАРШ.....	173
УЧИТЕЛЯМ.....	174
ХАЙ ЛІПШЕ ВБ'Є ГРОМОМ, НІЖ ЇСТИМЕ ЛИХО...	175
ХЛІБОРОБ.....	176
ЧІЯ РОБОТА ВАЖЧА?.....	178
ШВИДКА РОБОТА.....	181
Я КОХАЮ ТІ ХМАРИ ПОХМУРІ.....	182
Я САМ СОБІ У ГОРОДІ ГУЧНОМУ.....	183
Я — РАБ.....	184
БОРИС ДМИТРОВИЧ ГРІНЧЕНКО (біографія).....	185

БЛИСКУЧІІ ЗОРІ, НЕБЕСНІ СВІТИЛА

Блискучіі зорі, небесні світила
І очі ясні;
Троянда пахуща, кохана мила,
Квітки і пісні!..

Природо... кохання... душі раювання —
О, знаю я й вас;
Але в мене інші в душі почування
Живуть у сей час.

О, зорі, трояндо і мила єдин
Все серце в крові:
В неволі ще досі вся наша країна, —
Невільниці й ви!

В неволі країна, і все умирає,
Весь край мій — труна,
І зорі згасають, троянда всихає,
І мила смутна.

Природо... кохання... душі раювання...
Квітки і пісні!..
Я ж бачу кайдани, я ж чую — стогнання
Рвуть душу мені!..

БОЛИТЬ ДУША ТВОЯ?

Болить душа твоя? Мовчи
І не кажи людям,
А щоб розважитися, — вночі
Поплач тихенько сам.

Хіба що серце є таке,
Що б'ється із твоїм, —
Йому про лихо те тяжке
Ти скажеш, а не їм.

Коли ж не зможе і воно
Розважити, — засни:
На світі щастя є одно —
То золотії сни...

1894

Ой бурлака молоденький
На чужу чужину
Вийшов слави залучати,
А ліг в домовину...

Він з надіями святими
Вийшов рано з дому,
І прослалась довга стежка
Йому, молодому.

Ой прослалась довга стежка,
Стежка непробита
І колючими тернами
Аж до краю вкрита.

Він пройти її всю думав,
З неї не звернути,
А навіки в домовині
Довелось заснути.

І сховала домовина
Горді поривання,
Всі надії молодії,
Всі його бажання.

І не друзі, а чужії
На чужій чужбині
Понесли його в дубовій
Вбогій домовині.

Не гукнули самопали,
Ані гаківниці,
Як несли його ховати
У новій світлиці.

Не гукнули, як бувало,
Голосні гармати,
Як поклали молодого
В новій хаті спати.

Не лунала його слава
Скрізь по Україні,
І його забули люди
В темній домовині...

1882

Весна красна прийшла з квітками
І сміючися позира, —
Чого ж радію я сльозами
І в серці рана знов стара?

І сонце з неба так і сяє,
І пташка весело співа, —
А сум всю душу обгортає,
Додолу никне голова...

Ой не никла б вона долі,
Якби щохвилини
Я не бачив мук неволі
У моїй країні!

Ой не нили б мої груди,
Стомленії з горя,
Якби я не бачив всюди
Сліз пролитих моря.

Оттоді була б весела,
Весно, ти з квітками,
Якби наші рідні села
Не жили з сльозами.

ВЕСНЯНІ СОНЕТИ

* * *

Весна іде! В повітрі молодому
Далекий крик мандрівних журавлів
Вже розітнувсь: ключем вони додому
У рідний край летять з чужих країв.
Весна іде! Веснянки задзвеніли,
Лунає спів по луках і гаях —
Мов устають нові могутні сили
В людських серцях, придавлених серцях.
І в грудях знов солодкїї бажання,
І в грудях знов устали поривання,
І встала знов надія молода.
О, весно, йди! всі ждуть тебе, кохана:
І небо жде, і жде весна приспана,
І ліс, і степ, і скована вода.

* * *

Весна прийшла! Гаї зазеленіли,
І перший квіт, квіт весняний процвів,
І одинцем самотнім на могилі
Цар степовий, орел могутній, сів.
І скрізь живе повіяло дихання,
І скрізь життя устало молоде, —
Се час квіток, і співів, і кохання,
Як бог ясний, сіяючи іде.
Його навкруг усяке серце чує,
І кожен квіт квіт другий поцілує
І кожен лист до листу прихиливсь

Йди у гай! Життя такої сили
Не стрінеш ти ніде: йди у гай!
Співці-пташки туди вже прилетіли —
Навчись у їх, навчися і кохай!
Йди у гай! Там не самі вже квіти,
І не самі пташки тепер снують,
І не самі веселі й вільні діти
З квіток рясні вінки собі плетуть —
Ні, там тепер зливаються з устами
Уста палкі і, сплівшись руками,
Там пари йдуть серед рясних кущів.
І я іду у нетрю у густую
І звідусіль гучноголосий чую
Природи спів, новий веселий спів.

* * *

Вона співа, що згинули морози,
Що сонце вже засяло в небесах,
Щоб висушить усі блискучі сльози,
Що ще тремтять на травах і квітках.
Воно зійшло і сльози розтопило,
І в мене теж немає сліз гірких,
Бо сонце й їх ласкаво обсушило,
І перед їм у серці біль затих.
І про одно я сонце ще благаю:
Ой, обсуши ти сльози всі до краю
Усім смутним на всій землі смутній:
Щоб піднялись затоптанії сили
І щоб весні всі душу відчинили,
Життям новим щоб жити могли у їй!

* * *

Вже в далині високій сяють зорі,
Густий туман над озером повис,
І спить земля, і води сплять прозорі,
І тихо спить густий зелений ліс.
Десь на селі далеко пісня ллється,
То голосніш, то затиха вона...

Із стін душних на волю серце рветься
Туди, де ніч панує запашна.
О, я піду, бо не піти несила,
Бо і мені ніч зорі засвітила,
Бо і мені сприя весна моя.
Скоріш туди! Як вільно дишуть груди,
Який простір обняв мене зусюди,
Як пахне скрізь і місяць як сія!

* * *

Рясний садок і затишний я знаю
І знаю там ще вишню я одну —
Було не раз, турботний, дожидаю
Я в той садок її, мою весну.
Але ж тепер чому її немає?
Чом вишня та стоїть в самотині
І так, як перш, до мене не схиляє
Гілки свої квітущі й запашні?
Я жду її, — і в тиші одинокій
Хвилини йдуть, неначе довгі роки,
Ще треба ждати, а серце ж то не ждеї
Хвилина... дві... і — ось уже я чую
Крізь тишу ту безгучную, німую
Мов шелест там, немовби хтось іде.

* * *

Вона! вона! я бачу — між кущами
Рукав уже з сорочки забілів;
Ще мить одна — тремтячими руками
Я стан її дівочий обхопив.
Ще мить одна — злилися ми устами...
Вона прийшла, прийшла уже вона,
Найкращий квіт між пишними квітками.
Що нам дає багата весна.
Гей, нахили свої ти, вишне, віти!
Нехай тепер ніхто, ніхто на світі
Не бачить, як я щастя повну п'ю!
Нехай ніхто — ні зорі, ані люди —

Не відає, як пригорнув на груди
До себе я коханую мою!

* * *

Я ніч не спав, — заснуть не мав я сили,
І бачив я, як зорі весняні
В досвітній час і мерхли, і біліли,
І потім всі погасли в далині.
І як туман хвилястими клубками
І воду скрізь, і землю повивав,
І світ увесь з землею й з небесами,
Здавалося, в тумані потопає.
Тумані туман! на сході не ясніло...
Невже й тебе, одвічнеє світило,
Він погасив, і смерть все обняла?
Але ще мить — і промінь рве завісу,
Дощ золотий линує на все з-за лісу:
То сонце йде, бог світу і тепла!

* * *

Скоріш! Скоріш! од сірого туману
Самі шматки zostалися — ще мить
І сонце ось, віта свою кохану
І всю її промінням золотить.
Горить! пала!.. Блискучою стягою
Старий Дніпро серед степів прославсь;
Киваючи рясною головою,
Зелений ліс до сонця засміявсь.
І все живе. Дзвенять в повітрі згуки,
Дзвенять гаї, дзвенять степи і луки,
І світ увесь, здається, задзвенів.
Чого ще ждять? Скоріш, мерщій у поле,
Мерщій у степ! Я вп'юсь тобою, воле,
Серед моїх незміряних степів!

* * *

Лежали скрізь замети сніговії,
Давили все, загинуло життя,

І не було, здавалося, надії
На кращих днів квітущих вороття.
Тоді весна крилом своїм махнула, —
І полилось і світло, і тепло,
І знов життя земля в собі почула,
І все навкруг засяло й зацвіло.
І степ старий, — і гордий, і багатий, —
Убрався скрізь в ясно-зелені шати, —
На їх з квіток процвітані листви.
Ожив, дихнув, і запашне дихання
Послав лісам, горам на привітання,
І світ почув: воскресни і живи!

* * *

І світ воскрес! І, працівник великий,
Устав орач і плуг важкий підняв.
Де був колись пустир одвічно-дикий, —
Він борозну найпершу проорав.
І цілини великі скиби чорні
Лягли в степу. Насіння золоте
Впаде на їх, — на ниві неозорній
Хліб дорогий, налившись, зросте.
Нехай росте, пиша на нашім полі!
Колись і ти, сівачу правди й волі,
На рідний степ повинен ще прийти.
Чи прийдеш ти? Лежить земля без діла,
Країна вся неначе заніміла —
Чому ж не йдеш? Чому загаявсь ти?

* * *

В степу рвачкий на волі вітер віє,
По світу він гуляє, де схотів,
І бачить: скрізь недоля горе сіє,
І повен світ нещастів і жалів.
О, вітре мій! Тобі нема припини
І можеш ти до бога долинуть, —
Скажи, коли нам ждять тії хвилини,
Що доля всім дасть широко дихнуть?

Ти, може, чув?.. Терпіти вже несила,
І мука всім серця давно стомила,
І вже снаги нема її знести —
Давно вже час!.. Вже серце знемагає...
Дмухнув рвачкий — і вже його немає,
Одмову теж — шукай у полі ти!

* * *

Та де вона? Невже її й не мати?
А вітер знов неначе повійнув —
«Гей-гей, воли, не гайтеся орати!»
Далекий згук за вітром долинув.
Це там орач оре велику ниву
Серед твердих незайманих степів
І заклика на працю неліниву —
Я в тих словах одмову зрозумів.
Так, се вона, відмова на питання!
Зникають геть зневіра та вагання,
Що душу всю вже змучили украй.
Одмова тут — і проста й зрозуміла:
Працой, борись, аж поки буде сила,
І всіх людей до праці закликай!

1888